

การแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้

ประเวศ วะสี

(๒๐มกราคม ๒๕๔๗)

ปัญหาชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องเรื้อรัง และประทุเป็นความรุนแรงหลายครั้งเรื่อยมา ถ้าแก้ไขไม่ตรงสาเหตุก็อาจบานปลาย และเป็นชนวนให้เป็นเรื่องใหญ่ต่อไป ควรแบ่งสาเหตุเป็นสาเหตุหลัก และสาเหตุประกอบ และแก้ปัญหาให้ตรงกับสภาพของสาเหตุแต่ละประเภท

ก. สาเหตุหลัก คือ

๑. ความขัดแย้งระหว่างระบบราชการรวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น (ในที่นี้คือ วัฒนธรรมอิสลาม)

๒. ขาดความเป็นเอกภาพของหน่วยราชการ

ข. สาเหตุประกอบ ที่อาจมี คือ

๑. โจรกระจอกหรือไม่กระจอก

๒. กระบวนการแบ่งแยกดินแดนซึ่งอาจจะเคยมี

๓. ความเชื่อมโยงกับกระบวนการก่อการร้ายนอกประเทศที่อาจจริงหรือไม่จริง

๔. การสร้างสถานการณ์โดย “หน่วยปฏิบัติการของประเทศมหาอำนาจ” ที่ไม่ต้องการเห็นความสงบในภูมิภาคนี้ ข้อนี้นี้ยังไม่ค่อยมีใครพูดถึง แต่เขาทำอะไรก็ได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าสร้างข่าว สร้างสถานการณ์ สนับสนุนให้ฆ่าฟันกัน รวมถึงฆาตกรรมผู้นำประเทศที่เขาไม่พอใจ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่คนไทยจะต้องรู้ความจริง และมีวิธีที่จะรักษาตัวรอด

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการแก้ปัญหาตามสาเหตุหลัก คือ

๑. กระจายอำนาจการพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมท้องถิ่น

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะวัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ สิ่งแวดล้อมในแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน มนุษย์แต่ละแห่งจึงมีวิถีชีวิตต่างกัน เช่น พวกเอสกิโมที่อยู่ใกล้ขั้วโลกกับคนที่อยู่ในทะเลทรายต้องมีวิถีชีวิตต่างกัน เพื่อให้อยู่รอดและอยู่ให้ได้ดีพอสมควรในสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตจึงมีความหลากหลายที่เรียกว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ภายในวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตร่วมกันมีองค์ประกอบของชีวิตและสังคมสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการ เช่น ระบบความเชื่อร่วมกัน ระบบคุณค่าร่วมกัน การทำมาหากินที่

สอดคล้องกับภูมิประเทศและความคุ้นเคยของกลุ่มชน อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย
ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี การรักษาตัว การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และสุนทรียกรรมต่าง ๆ
วัฒนธรรมจึงเป็นบูรณาการของวิถีชีวิตทั้งหมด
การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาที่เอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง

เงินมีความสำคัญก็จริง แต่ถ้าพัฒนาโดยเอาเงินเป็นตัวตั้งจะทำลายองค์ประกอบอื่น ๆ
ของวัฒนธรรม และนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน เช่น ทุกจังหวัดหมดความสำคัญลง
ต้องเป็นบริวารของกรุงเทพฯ และกรุงเทพฯ อาจเป็นบริวารของยุโรป อเมริกา และญี่ปุ่น เพราะ
เรามีเงินน้อยกว่าเขา

แต่ถ้าเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ทุกชุมชนท้องถิ่น และประเทศจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีเสมอ
กัน ไม่มีใครเหนือใคร เพราะวัฒนธรรมมีความหลากหลายไม่ได้รวมศูนย์ การยอมรับและเห็น
คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นการกระจายเกียรติและศักดิ์ศรี เปิดทางออกอันหลากหลาย และ
ทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งและยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นคือฐานล่างของสังคม ถ้าฐานล่างของสังคม
เข้มแข็ง สังคมทั้งหมดก็เติบโตใหญ่มั่นคงและยั่งยืนได้

การกระจายอำนาจการพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงสำคัญยิ่งนัก

ใน ๓ หรือ ๔ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัฒนธรรมอิสลาม ก็ควรจัดเป็นกลุ่มวัฒนธรรม
ท้องถิ่นอย่างหนึ่ง ควรหารูปแบบที่กลุ่มวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้จะนำคุณค่าทางอิสลามมาสู่การ
พัฒนา อาจเรียกว่า Islamic Perspective of Development ซึ่งอาจจะแปลอย่างไม่ตรงตัวนัก
ว่า “กระบวนการทรรศน์อิสลามในการพัฒนา”

เนื่องจากระบบราชการของเราเป็นระบบรวมศูนย์เข้าสู่ส่วนกลาง จึงไม่ค่อยเข้าใจ หรือ
คำนึงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่องนี้จึงควรขอให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่
และยังมีวิทยาลัยอิสลามศึกษาในสังกัดด้วย เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการพัฒนาใน
กระบวนการทรรศน์อิสลาม องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการที่ทำงานในพื้นที่จะเข้าใจเรื่อง
วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี จึงควรชวนเข้ามาร่วมมือในการพัฒนาในมิติวัฒนธรรมท้องถิ่น

ต่อไปในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมท้องถิ่นอาจจัดให้มี “สภาพัฒนาตามวัฒนธรรมท้องถิ่น”
ขึ้นมาเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนาอันสอดคล้องกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เมื่อการ
พัฒนาสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอันแตกต่างกันหลากหลาย ทุกท้องถิ่นจะมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มี
ความเป็นบูรณาการ เข้มแข็งและสมดุล เมื่อสมดุลก็มีปรกติภาพและความยั่งยืน

๒. สร้างความเป็นเอกภาพในระบบของรัฐ

รัฐของเราขาดความเป็นเอกภาพ เหมือนเครื่องหลุดจากกันเป็นส่วน ๆ ที่ปะกัยได้เราได้ยินเสมอว่า ทหารกับตำรวจก็ขัดแย้งกัน หรือบางครั้งก็มีการกล่าวหากันว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสร้างสถานการณ์ ต้องสร้างความเป็นเอกภาพระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ และเป็นเอกภาพกับนโยบายของรัฐบาล

ถ้ารัฐบาลมีนโยบายกระจายอำนาจการพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นตามที่กล่าวในข้อ ๑ หน่วยงานทุกสังกัดในพื้นที่ก็ต้องมีความเป็นเอกภาพตามนโยบายนี้ จะต่างคนต่างทำตามอำเภอใจไม่ได้ เฉพาะปัญหาเฉพาะหน้าในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขณะนี้ ควรมอบหมายให้ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบด้านความมั่นคง ผู้มีบุคลิกและประวัติความสำเร็จในการสร้างความเป็นเอกภาพเพื่อสันติภาพมาก่อน ดังเช่นในเรื่องคำสั่ง นายกรัฐมนตรีที่ ๖๖/๒๕๒๓ อันลือเลื่อง ที่ยุติการเข่นฆ่าระหว่างคนไทยด้วยกันในเวลาอันรวดเร็ว เป็นผู้มีอำนาจเต็มลงไปทำให้เกิดความเป็นเอกภาพระหว่างปรัชญา นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ การปฏิบัติ และการสนับสนุนการปฏิบัติ ระหว่างทุกฝ่ายให้เกิดสันติภาพถาวรให้จงได้

เรามีกฎหมายกระจายอำนาจ และกระจายเงิน ไปสู่ท้องถิ่นแล้ว แต่การ “กระจายอำนาจไปสู่อำนาจ” ไม่มีทางลงตัว ต้องกระจายอำนาจไปสู่การจัดการที่ดี ต้องมีนโยบายสนับสนุนความสามารถในการจัดการของท้องถิ่น ให้สามารถจัดการความรู้และจัดการการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ทุกท้องถิ่นมีการพัฒนาอย่างบูรณาการและสมดุล เกิดปฏิกิริยาและความยั่งยืน

ที่จริงทุกท้องถิ่นเกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจราชการรวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่นเดียวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่มีอาการของโรคต่างกัน มีความรุนแรงไม่น้อยกว่า แต่เป็น “ความรุนแรงอย่างเงียบ” (Silent Violence) ซึ่งก่อพยาธิสภาพทางสังคม ซึ่งถ้าไม่ได้รับการเยียวยาจะนำไปสู่วิกฤตการณ์

ฉะนั้น ควรใช้โอกาสตัวอย่างวิกฤตการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำงานเรื่องกระจายอำนาจการพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมท้องถิ่น และสร้างความเป็นเอกภาพในของหน่วยราชการในการสนับสนุนการกระจายอำนาจการพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ เพื่อความแข็งแรงของฐานล่างของสังคม อันจะรองรับให้สังคมทั้งหมดมั่นคงและยั่งยืน